

ANMELDELSE AF "ATT LÄSA OCH SKRIVA I FÖRSKOLAN"

IRENE SALLING KRISTENSEN, CAND.THEOL. OG CAND.MAG., LEKTOR VED PÆDAGOGUDDANNELSEN I HOLSTEBRO OG PROJEKTMEDARBEJDER I FORSKNINGS- OG UDVIKLINGSCENTER FOR SPROG, LÆSNING OG LÆRING, VIA UC

"Att läsa och skriva i förskolan" (271 sider),
Carina Fast, Studentlitteratur, 2011

Carina Fasts bog "At läsa och skriva i förskolan" er meget anbefalelsesværdig både til studerende på pædagoguddannelsen og til pædagoger i vuggestuer og børnehaver, der kan anvende den som inspiration til udvikling af deres egen skriftsprogs-pædagogik. Men bogen kan også anbefales til lærerstuderende og lærere, som herigennem kan få et indblik i de mange forskellige erfaringer med og den store viden om skriftsprog, som børn bringer med sig fra deres dagtilbud ind i skolen. Bogens centrale budskab er nemlig, at børn tilegner sig væsentlige skriftsprogskompetencer før skolestarten, og at disse kompetencer ikke kun opnås gennem legeskrivning og legelæsning, men i alle de sociale sammenhænge, et barn traditionelt er en del af i deres vuggestue- og børnehaveliv såsom samtaler, leg, digitale spil og aktiviteter i form af højt-læsning, tegning, filmskabelse mv.

Denne anmeldelse er af den svenske udgave af bogen. I april 2015 udkommer en dansk oversættelse af bogen på forlaget Klim.

Præsentation af bogen

I bogen beskrives forskellige pædagogiske arbejdsområder i dagtilbud og disses relevans og betydning i forhold til barnets skriftsprogstilegnelse. Bogen har 16 kapitler inkl. indledning og efterord. I kap.2 præsenteres det dagtilbud, hvor Fast har foretaget sit feltarbejde. I kap. 3 er der fokus på pædagogernes indledende identitetsarbejde med de nye børn i institutionen, som foregår gennem fremstilling af en bog om og med det enkelte barn. I kap. 10 og 11 er der fokus på

barnets legeskrivning og legelæsning. Kap. 4-9 og kap. 12-15 omhandler alle de dele af institutionens sociale praksis, der i Fasts optik også bidrager til det 1-5-årige barns skriftsprogstilegnelse: Samtaler, leg, populærkultur, mundtlig fortælling, billedskabelse, symbolskabelse, tegneserier, pc-spil- og -programmer, filmskabelse og en kunstudstilling. I disse sammenhænge indgår mange skriftsproglige elementer, som fx når to drenge bygger et Star Wars fly ved at aflæse en brugsvejledning (kap. 5), eller når børnene får overblik over deres hverdag i børnehaven ved at aflæse den fælles kalender med billeder og tekst (kap. 9).

Bogens centrale budskab er nemlig, at børn tilegner sig væsentlige skriftsprogskompetencer før skolestarten

Det er bemærkelsesværdigt, at beskrivelsen af det specifikke skriftsprogssarbejde først kommer langt henne i bogen – i kap. 10 og 11, efter kapitlerne om hverdagsamtaler, leg, mundtlig fortælling mv. Måske er det et tilfælde, men denne fordeling af stoffet understreger Fasts pointe, at barnet har mulighed for at møde skriftsproget i alle sociale sammenhænge i dagtilbuddet: "Där förekommer läsande och skrivande ständigt, men inte isolerat från den sociala praktiken utan sammanflätat med lek, berättande, bildskapande och också med ny teknologi" (s. 10).

Bogens indhold består primært af børn og pædagogers beskrivelser, analyser og refleksioner i forhold til forskellige former for pædagogisk arbejde, der direkte eller indirekte er relateret til skriftsprog. Denne tilgang til stoffet, tænker jeg, vil tiltale studerende og professionelle i pædagogfaget, da bogen hele tiden tager udgangspunkt i praksis og er meget konkret.

"Att läsa och skriva i förskolan" fremstår som en meget indbydende bog, hvilket primært skyldes dens mange farvefotos af børn og deres skriftsproglige processer og produkter. Billederne viser eksempler på en konkret pædagogisk praksis og har som sådan et stort potentiale som inspiration for pædagogstuderende og professionelle pædagoger i forhold til at udvikle egen skriftsprogpraksis. Bogen kan ikke anvendes som en manual, hvis arbejdsmåder man "blot" kan overføre på egen praksis, da den bygger på en antagelse om, at daginstitutioner er forskellige og præget af deres kontekst, herunder geografisk placering og økonomiske forudsætninger.

Bogen bygger på et etnografisk studie forløbet over 2½ år i en svensk vuggestue/børnehave (förskola) og beskæftiger sig hovedsagligt med børnenes skriftsprogstilegnelse i institutionsmiljøet og inddrager kun i begrænset omfang børnenes hjemmemiljø. Denne vigtige arena for de små børns skriftsprogstilegnelse er derimod i fokus i Fasts bog "Literacy – I familie, børnehave og skole" (dansk udgave udkommet i 2009), som hun også trækker på i sin nye bog.

Barnets perspektiv i fokus

Selvom den svenske udgave af bogen har et par år på bagen, er dens emne meget aktuelt, også i en dansk kontekst. Der er i disse år stor interesse for og ønske om skriftsprogssarbejde i de danske dagtilbud, både fra pædagogisk og politisk side. Det skyldes bl.a. en erkendelse af, at der er en overbevisende sammenhæng mellem børns tale- og skriftsproglige kompetencer før skolestart og deres senere skriftsprogstilegnelse i skolen. Interessen kommer fx til udtryk i lovgivningen på dagtilbudsområdet og i det forhold, at undervisning i skriftsprogssarbejde med de 1-5-årige børn er indskrevet i Bekendtgørelsen for den nye pædagoguddannelse (2014).

Billederne viser eksempler på en konkret pædagogisk praksis og har som sådan et stort potentiale som inspiration for pædagogstuderende og professionelle pædagoger i forhold til at udvikle egen skriftsprogpraksis.

Fast har dog ikke fokus på førskolebarnets fremtid, selvom hun i bogens indledning (s. 9) nævner, at skriftsproglige kompetencer er afgørende for vores

mulighed for at deltage i samfundet. Fasts optagethed af skriftsprogssarbejde i dagtilbud bygger på en iagttagelse af det lille barns naturlige nysgerrighed i forhold til verden og herunder det skriftsprog, som alle børn i dag møder i deres hverdag. Hun understreger, at formålet med skriftsprogssarbejde i vuggestue og børnehave ikke er at *lære børnene at læse og skrive*, men at følge op på deres interesse for at udforske den skriftsproglige verden.

I bogen er der således mange eksempler på børneinitierede aktiviteter, der involverer skriftsprog, som fx når et barn tager initiativ til at lave sin egen tegneserie (kap. 12). Det er i det hele taget en vigtig pointe i bogen, at den pædagogiske skriftsprogsspraksis skal tage udgangspunkt i børnenes interesser og skal ske på deres præmisser. Skriftsprogssarbejdet skal derfor knytte an til det, som børnene allerede er optaget af, herunder også populærkulturelle udtryk som fx Bionicle og Hello Kitty (kap. 6) samt digitale spil og programmer (kap. 13). Bogen er altså primært optaget af det lille barns glæde ved skriftsprog i dets aktuelle livsfase og har ikke sit fokus på barnets fremtidige skoleliv. I disse år, hvor der, i hvert fald i Danmark, er meget opmærksomhed på de danske skoleelevers placering i PISA-undersøgelserne, er det derfor både overraskende og befriende, at Fast kun kort nævner denne problemstilling i bogens indledning (s. 9).

Den tidlige skriftsprogstilegnelse

Fasts tilgang til det 1-5-årige barns skriftsprogstilegnelse bygger på *Emergent Literacy*-traditionen. Traditionen peger på, at børn tilegner sig skriftsproglige kompetencer før skolestart, hvilket sker gennem hverdagens uformelle skriftsprogsmøder og sammen med mere kompetente personer i de nære omgivelser (forældre, pædagoger, større søskende, bedsteforældre m.fl.). I disse sammenhænge oplever barnet skriftsproget i naturlige og derfor meningsfulde kontekster, hvor der er fokus på skriftens funktionalitet. Når Fast i sin bog (kap. 13) skriver om børnehavebørn, pædagoger og forældres arbejde med institutionens nye hjemmeside, så er det et eksempel på denne tænkning. Her bidrager børnene med værdifulde input og sætter således deres aftryk på hjemmesiden og institutionens ansigt udadtil. Børnene oplever dette som en meningsfuld og relevant aktivitet, bl.a. fordi børn i andre dagtilbud nu kan gå på internettet og se, hvem de er.

Denne tænkning om små børns skriftsprogstilegnelse møder man også hos bl.a. Ragnhild Söderbergh og

Bente Eriksen Hagtvet og – på dansk grund – Kjeld Kjertmann. Men hvor Söderbergh og Kjertmann bygger deres skriftsprogs-pædagogik på ordkort, står denne metode ikke centralt i Fasts bog. Her beskæftiger børn og voksne sig med skriftsprog på mange forskellige måder og heller ikke udelukkende i form af hele ord.

Skriftsprog kan og skal tilgås på mange individuelle måder og niveauer, fordi barnets vej ind i skriftsproget er individuelt og kontekstbestemt.

I mange af eksemplerne i bogen inddrages bogstaverne og deres lyde, når børnene viser interesse for det, eller når pædagogerne skønner, det er relevant. I bogens dagtilbud er der ikke særskilt fokus på dette område af skriftsproget, hvilket Fast ikke kommenterer eller diskuterer. Da forskellige forskningsresultater har vist, at fonologisk opmærksomhed og bogstavkendskab er afgørende for barnets skriftsprogstilignelse, kan man godt problematisere, at de børn, der har behov for en ekstra og systematisk indsats på de områder, ikke italesættes eksplicit i bogen.

Mange veje ind i skriftsproget

Fast præsenterer i bogen meget varierede tilgange til skriftsprogsarbejdet. Det kan hun for det første gøre, fordi hun opererer med et meget bredt tekstbegreb og mener, det er mere relevant i vore dage med mange multimodale medier at tale om *literacies* fremfor *literacy* (s. 242). Det betyder bl.a., at det at se og analysere og selv skabe film i hendes optik er en del af en skriftsprogspraksis (kap. 14). For det andet mener Fast, at skriftsprog kan og skal tilgås på mange individuelle måder og niveauer, fordi barnets vej ind i skriftsproget er individuelt og kontekstbestemt. Hun fremhæver i den forbindelse vigtigheden af pædagogens kendskab til det enkelte barns erfaringsverden og miljø – også i forhold til skriftsprogsarbejdet. I bogen beskrives bl.a., hvordan pædagogerne laver en personlig bog om og til alle nystartede børn i institutionen for at opnå dette kendskab (kap. 3).

Afrunding

Carina Fast har med "Att läsa og skriva i förskolan" skrevet en praksisnær og inspirerende bog primært til pædagoger, der arbejder med de 1-5-årige børn, og til

pædagogstuderende. Bogen er aktuell, da skriftsprogsarbejde i dagtilbud er på dagsordenen både politisk og pædagogisk. Bogen er desuden et vigtigt indlæg i debatten om, *hvordan* skriftsprogsarbejdet i dagtilbud skal gribes an. Fast er fortalere for, at skriftsprogsarbejdet skal tage udgangspunkt i barnets perspektiv, og at det kan foregå på mange forskellige måder og i alle dagtilbuddets sociale sammenhænge. Hermed tager hun indirekte afstand fra den konceptpædagogik, der i disse år banker på i de danske daginstitutioner inden for skriftsprogsområdet.

